

MgA. Michaela Navrátilová
Střížov 67, 588 22 Brtnice
email: navratilova_m@seznam.cz
tel.: +420 608 061 236

VĚTRNÝ MLÍN TŘEBÍČ - BOROVIKA

RESTAURÁČNÍ PRŮZKUM A ZÁMĚR OBNOVY

MgA. Michaela Rychlá Navrátilová
2019

OBSAH

1	ZÁKLADNÍ ÚDAJE	3
1.1	ÚDAJE O PAMÁTCE	3
1.2	ÚDAJE O AKCI	3
2	RESTAURÁTORSKÝ PRŮZKUM	4
2.1	ZADÁNÍ RESTAURÁTORSKÉHO PRŮZKUMU	4
2.1.1	Předmět průzkumu	4
2.1.2	Cíle průzkumu	4
2.1.3	Metody průzkumu	4
2.2	ÚDAJE O PŘEDMĚTU PRŮZKUMU	4
2.2.1	Materiál, technika díla	4
2.2.2	Rozměry díla	5
2.3	POPIS A STAV OMÍTKOVÝCH, NÁTĚROVÝCH A BAREVNÝCH VRSTEV	5
2.3.1	Omítkové a nátěrové vrstvy z r. 1836	5
2.3.2	Omítkové vrstvy z l. 1929–1932	5
2.3.3	Dřevěné příčky z l. 1929–1932	6
2.3.4	Barevné vrstvy na omítkách a dřevěných příčkách z l. 1929–1932	6
2.3.4.1	1NP	6
2.3.4.2	2NP	7
2.3.4.3	3NP	8
2.3.4.4	Chodba	9
3	ZÁMĚR OBNOVY PROSTOR	10
3.1	NÁVRH KONCEPCE OBNOVY	10
3.1.1	Analytický rozklad barevných vrstev v 2 NP	10
3.1.2	Varianta ponechání barevných vrstev v nálezovém stavu	10
3.1.3	Varianta provedení konzervační mezivrstvy a malířské rekonstrukce	11
3.1.3.1	1 NP a chodba	11
3.1.3.2	2 NP	12
3.1.3.3	3 NP	12
3.2	NÁVRH MATERIÁLŮ A TECHNOLOGIÍ	12
3.2.1	Sanace prostor	12
3.2.2	Biocidní ošetření v partiích s barevnou vrstvou	13
3.2.3	Revize omítkových vrstev a dřevěných příček	13
3.2.4	Revize nátěrových a barevných vrstev	14

3.2.5	Odkryv barevných vrstev	14
3.2.6	Strukturální konsolidace nesoudržných omítkových vrstev	14
3.2.7	Strukturální konsolidace rozrušených dřevěných prvků	15
3.2.8	Hloubková konsolidace uvolněných omítkových vrstev	15
3.2.9	Strukturální konsolidace nátěrových a barevných vrstev	15
3.2.10	Hloubková konsolidace nátěrových a barevných vrstev	16
3.2.11	Čištění nátěrových a barevných vrstev	16
3.2.12	Tmelení defektů a provedení nových omítek	16
3.2.13	Aplikace konzervační mezivrstvy	17
3.2.14	Výmalba prostor a malířská rekonstrukce	17
3.2.15	Retuše	17
3.2.16	Dokumentace pracovních postupů a vypracování restaurátorské dokumentace	18
3.2.17	Podmínky	18
4	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	19
4.1	1 NP.....	19
4.2	CHODBA	23
4.3	2 NP.....	25
4.4	3 NP.....	27

1 ZÁKLADNÍ ÚDAJE

1.1 Údaje o památce

Název památky: Větrný mlýn

Klasifikace památky: Nemovitá kulturní památka

Rejstříkové číslo památky v ÚSKP: 25634/7-3174

Kraj: Vysočina

Obec: Třebíč – Borovina

Adresa: Dvorského 190/35, 674 01 Třebíč - Borovina

Vlastník památky: Město Třebíč
Karlovo náměstí 104/55, 674 01 Třebíč

Datace/ stavební fáze:

1836: Výstavba mlýna na mletí kůry.

1929–1932: Přestavba mlýna na chudinské byty, přestropení, nové omítky, dřevěné příčky aj.

1975–1977: Lokální úpravy a opravy objektu.

2017: Úpravy krovu, střechy a osazení šindelové krytiny.

1.2 Údaje o akci

Název stavby: Obnova větrného mlýna, Třebíč - Borovina

Dílo určené k průzkumu a záměru obnovy: Omítkové a barevné vrstvy interiéru Větrného mlýna

Zadavatel: ARCHATT PAMÁTKY spol. s r.o., v zastoupení Ing. Arch. Petra Řehořky
Vítězslava Nezvala 56/68, 674 01 Třebíč

Zhotovitel:

MgA. Michaela Rychlá Navrátilová

Střížov 67, 588 22 Brtnice

Povolení MK ČR č. j.: MK 1444/2016

Ič.: 01322796

Údaje k dokumentaci:

Termín vyhotovení: 9. 9. 2019

Počet stran dokumentace: 28 s.

Počet vyobrazení: 16 obr.

Podklady: VÁVRA, Tomáš a JAN DOUBEK. ARCHATT PAMÁTKY SPOL. S R.O. *OBNOVA VĚTRNÉHO MLÝNA, TŘEBÍČ - BOROVINA: architektonická studie návrhu obnovy a revitalizace větrného mlýna.* Třebíč, 2019.

2.1 Zadání restaurátorského průzkumu

2.1.1 Předmět průzkumu

- Omítkové a barevné vrstvy na interiérových omítkách.
- Barevné vrstvy na dřevěných příčkách.

2.1.2 Cíle průzkumu

- Stratigrafický popis omítkových, nátěrových a barevných vrstev.
- Zhodnocení stavu dochování omítkových, nátěrových a barevných vrstev.
- Návrh koncepce obnovy umělecko-historických vrstev.
- Určení vybrané barevné vrstvy k obnově či rekonstrukci.

2.1.3 Metody průzkumu

- Vizuální a haptický průzkum.
- Stratigrafické sondy do jednotlivých omítkových, nátěrových a barevných vrstev.
- Popis typu a stavu dochování historických vrstev.
- Fotografická a grafická dokumentace provedených sond.

2.2 Údaje o předmětu průzkumu

2.2.1 Materiál, technika díla

Omítkové a nátěrové vrstvy z r. 1836:

- Barokní vápenné omítky, dřevem hlazené.
- 3–5 vrstev vápenných nátěrů v tónech bílé.

Barevné vrstvy na omítkách a dřevěných příčkách z l. 1929–1932:

- Vápenné omítky / dřevěné příčky.
- Až cca 8 barevných vápeno-hlinkových vrstev, převážně vápenných tónovaných nátěrů s hlinkovými válečkovými dekory a jednoduchým linkováním při styku stěn a stropů.

2.2.2 Rozměry díla

1NP: 64,41 m²

2NP: 55,35 m²

3NP: 59,84 m²

Jedná se o plochy vnitřních stěn s omítkou, špalety oken a dveří po vnější rám okna (bez vnějších špalet).

2.3 Popis a stav omítkových, nátěrových a barevných vrstev

2.3.1 Omítkové a nátěrové vrstvy z r. 1836

Původní vápenné omítky jsou hrubozrné, na povrchu dřevem hlazené. Omítky jsou narušeny prasklinami, množstvím defektů, celoplošným hustým pekováním pro mechanické uchycení omítek z l. 1929–1932 a jinými mladšími zásahy. Na mnoha místech jsou uvolněny od zdiva. Stavební konstrukce včetně omítek byly v minulosti pravděpodobně zasaženy vlhkostí, biologickým napadením, vodorozpuštěnými solemi. Nevyhovující je vlhkostně-teplotní kolísání, především pak mrazové cykly.

Povrch omítek byl opatřen několika vrstvami tónovaných vápenných nátěrů. Nalezeny byly cca 3 vícevrstvé aplikace. Vápenné vrstvy jsou křehké a nesoudržné (poškození viz. omítkové vrstvy).

2.3.2 Omítkové vrstvy z l. 1929–1932

V rámci přestavby prostor na sociální bydlení byly stavební konstrukce opatřeny jednovrstvou vápennou omítkou. Omítka je relativně kompaktní a dobře soudržná, zasažena je především mechanickým poškozením a množstvím mladších zásahů. Patrné jsou praskliny, uvolnění od spodních vrstev omítek z r. 1836 a také uvolnění celého souvrství včetně starších omítek od zdiva. Omítky byly v minulosti pravděpodobně zasaženy vlhkostí, biologickým napadením a vodorozpuštěnými solemi. Nevyhovující je vlhkostně-teplotní kolísání, především pak mrazové cykly.

- V prostorách suterénu (1PP) jsou omítky ve velmi špatném technickém stavu, především silně destruovány a znečištěny, zasaženy vodorozpuštěnými solemi a biologickým napadením. Prostory nesplňují hygienické, klimatické, ani technické požadavky.
- V 1 NP se neudržitelné partie omítek v havarijním stavu nalézají především v partiích při podlaze.
- V 2 NP je nálezový stav omítek příznivější, omítky nejsou tolik rozrušeny degradací vlivem zvýšené vlhkosti. Poškozeny jsou převážně mechanicky a vlivem mladších zásahů.
- V 3 NP jsou omítky silně degradovány převážně ve vyšších částech stěn pod stropem.
- V prostorách podkroví se jeví omítky v dobrém stavu, pouze nevhodně vyspravené cementovou maltovinou.

2.3.3 Dřevěné příčky z l. 1929–1932

Na dřevěných prvcích je patrná degradace vlivem nevhodných teplotně-vlhkostních podmínek v objektu, povrchové rozrušení, mikrobiologické napadení a také lokální napadení dřevokazným hmyzem.

2.3.4 Barevné vrstvy na omítkách a dřevěných příčkách z l. 1929–1932

Na omítkách bylo nalezeno množství dekorativních vápenných tónovaných nátěrů s linkováním a hlinkovým válečkovým dekorem. Určit přesnou skladbu je velice problematické, jednotlivé vrstvy jsou silně mechanicky rozrušeny, uvolněny a nejsou vždy dochovány v celé ploše stěn. Také válečkové dekory a linkování na tónovaném vápenném podkladě je na většině sondovaných míst špatně dochováno z důvodů otěru, seškrábání aj. mechanického poškození v minulosti. Nátěrové a barevné vrstvy trpí nevyhovujícími vlhkostně-teplotními podmínkami, především pak jejich kolísáním a mrazovými cykly. V minulosti byly pravděpodobně zasaženy zvýšenou vlhkostí, biologickým napadením a vodorozpuštěnými solemi. Stav dochování vrstev je fragmentární, jednotlivé sondy, byť v rámci jedné místnosti, odhalily mírně lišící se stratigrafickou skladbu vrstev. Jednotlivé vrstvy je také velmi problematické stratigraficky přesně odhalit a prezentovat tak, aby byly čitelné. Uvedený výčet nalezených vrstev a jejich popis je proto pouze pravděpodobnou komparací daných nálezů.

Na dřevěných příčkách je vzhledem k menšímu množství vrstev situace přehlednější. Stav dochování vrstev je však stejně havarijní jako na omítkách.

Svrchní vrstvy na omítkách i příčkách jsou silně znečištěny a mikrobiologicky napadeny.

2.3.4.1 1NP

V místnosti byly provedeny 4 stratigrafické sondy na omítce 1NP/SO1, 1NP/SO2, 1NP/SO3, 1NP/SO4 a jedna sonda na dřevěné příčce 1NP/SD1.

Barevné vrstvy na omítce:

- 1: Vápenný nátěr bílý.
- 2: Světle modrá ultramarínová s tmavě modrým silně fragmentárně dochovaným a nečitelným válečkem.
- 3: Světle modrá ultramarínová, jeví se jako celoplošný nátěr až ke stropu, bez linkování.
- 4: Světle modrá azurová s lokálně dochovaným smaragdově zeleným válečkem, ukončena smaragdově zelenou linkou pod stropem. Nad linkou při styku se stropem je lomená bílá.
- 5: Modrá s tmavě červeným válečkem, ukončena tmavě červeným linkováním pod stropem.
- 5: Světle modrá ultramarínová.
- 6: Světle zelená veroneská.
- 7: Světle okrová s tmavě okrovým válečkem, ukončena tmavě okrovým linkováním pod stropem (tato vrstva může být i z let 1975–1977).

8: Žluto-zelená hlinková vrstva, zakončena růžovým linkováním pod stropem (tato vrstva může být i z let 1975–1977).

Navrhujeme soustředit se v rámci rozšířeného průzkumu v průběhu stavebních prací na rozkrytí prvních 4 nejstarších vrstev. Vyjma vápenného nátěru se jedná o vrstvy č. 2: světle modrou ultramarínovou s tmavě modrým válečkem, č. 3: celoplošnou světle modrou ultramarínovou a č. 4: světle modrou azurovou se smaragdově zeleným válečkem a smaragdově zelenou linkou pod stropem.

Barevné vrstvy na dřevěné příčce:

- 1:** Vápenný nátěr bílý.
- 2:** Světle modrá azurová s červeným válečkem.
- 3:** Světle okrová s tmavě okrovým válečkem (tato vrstva může být i z let 1975–1977).
- 4:** Žluto-zelená hlinková vrstva, zakončena růžovým linkováním pod stropem (tato vrstva může být i z let 1975–1977).

Historicky nejhodnotnější se jeví druhá vrstva světle modrá azurová s červeným válečkem.

2.3.4.2 2NP

V místnosti byly provedeny 2 stratigrafické sondy na omítce 2NP/SO1, 2NP/SO2 a jedna sonda na dřevěné příčce 2NP/SD1.

Barevné vrstvy na omítce:

- 1:** Vápenný nátěr bílý.
- 2:** Světle modrá ultramarínová.
- 3:** Světle růžová ultramarínová se zeleným válečkem, ukončena zelenou linkou pod stropem.
- 4:** Světle zelená veroneská s tmavě zeleným válečkem, ukončena třemi linkami pod stropem – horní žlutou, prostřední tmavě zelenou a dolní tmavě červenou.
- 5:** Světle zelená.
- 6:** Modrá ultramarínová.
- 6:** Lomená bílá se žlutým válečkem, ukončena žlutou linkou pod stropem.
- 7:** Vápenný nátěr bílý, ukončen okrovou linkou pod stropem (tato vrstva může být i z let 1975–1977).

Navrhujeme soustředit se v rámci rozšířeného průzkumu v průběhu stavebních prací na rozkrytí prvních 3 nejstarších vrstev. Vyjma vápenného nátěru se jedná o vrstvy č. 2: světle modré ultramarínové a 3: světle růžové ultramarínové se zeleným válečkem a zelenou linkou pod stropem.

Barevné vrstvy na dřevěné příčce:

- 1:** Vápenný nátěr bílý.
- 2:** Světle modrá ultramarínová.
- 3:** Světle růžová ultramarínová.
- 4:** Světle zelená.
- 5:** Světle zelená, pravděpodobně s tmavě zeleným válečkem (fragment smaragdově zelené).

6: Lomená bílá se žlutým válečkem.

4: Vápenný nátěr bílý (tato vrstva může být i z let 1975–1977).

Historicky nejhodnotnější se jeví první dvě barevné vrstvy (vyjma vápenného nátěru) č. 2: světle modrá ultramarínová a č. 3: světle růžová ultramarínová.

2.3.4.3 3NP

V místnosti byla provedena 1 stratigrafická sonda na omítce 3NP/SO1 a jedna sonda na dřevěné příčce 3NP/SD1.

Barevné vrstvy na omítce:

1: Vápenný nátěr bílý.

2: Světle modrá ultramarínová, ukončena tmavě modrým linkováním pod stropem. Při styku se stropem bílá.

3: Světle modrá ultramarínová.

4: Modrá azurová.

5: Bílá s tmavě modrým válečkem, ukončena linkováním pod stropem – horní růžovou linkou a dolní tmavě červenou (tato vrstva může být i z let 1975–1977).

Ve 3 NP se jako nejhodnotnější umělecko-historická vrstva jeví nejstarší barevná výmalba prostor, vrstva č. 2: světle modrá ultramarínová s tmavě modrým linkováním pod stropem. V rámci rozšířeného průzkumu v průběhu stavebních prací by bylo ideální rozkrytí také dvou následujících vrstev č. 3: světle modré ultramarínové a č. 4: modré azurové. Vzhledem ke stavu dochování vrstev a jejich nesoudržnosti to pravděpodobně nebude technicky možné.

Barevné vrstvy na dřevěné příčce:

1: Vápenný nátěr bílý.

2: Modrá ultramarínová.

3: Modrá azurová.

4: Vápenný nátěr bílý (tato vrstva může být i z let 1975–1977).

Historicky nejhodnotnější se jeví první dvě barevné vrstvy (vyjma vápenného nátěru) č. 2: modrá ultramarínová a č. 3: modrá azurová.

2.3.4.4 Chodba

V části chodby byly provedeny 3 stratigrafické sondy na omítce 1NP/CH/SO1, 2NP/CH/SO2 a 2NP/CH/SO3.

Barevné vrstvy na omítce:

- 1:** Vápenný nátěr bílý.
- 2:** Světle zelená veroneská (není jisté, zda se jedná o barevnou vrstvu, nebo jen otisk mladší vrstvy).
- 3:** Světle modrá azurová s tmavě červeným válečkem.
- 4:** Světle modrá ultramarínová.
- 5:** Zelená hlinková, silně znečištěna.

Navrhujeme soustředit se v rámci rozšířeného průzkumu v průběhu stavebních prací na rozkrytí vrstev č. 3: světle modré azurové s tmavě červeným válečkem a č. 4: světle modré ultramarínové. Vrstva světle zelené veroneské nelze rozkrýt ve větším rozsahu.

3.1 Návrh koncepce obnovy

Na základě dispozice prostor, historie objektu a zamýšleného využití jako výstavní prostory navrhujeme totožnou interiérovou koncepci, jakou uvádí architektonická studie návrhu obnovy a revitalizace větrného mlýna (Archatt, 2019). V 1 PP navrhujeme umístění sociálního zařízení, v 1 NP instalaci výstavní a informativní expozice, v 2 NP rekonstruovat dobové sociální bydlení a 3 NP ponechat jako technicky-provozní prostor.

Na základě této souhrnné koncepce navrhujeme dílčí koncepčně-technologická řešení barevných vrstev v jednotlivých podlažích. Návrhy výsledné prezentace jsou velmi problematické, v úvahu je nutné vzít mnoho faktorů, nejen plánovanou analytickou prezentaci objektu. Na jedné straně je nutné respektovat požadavek památkové péče zachovat a restaurovat pokud možno veškerá historická souvrství – barevné vrstvy na omítkách a dřevěných příčkách. Vzhledem k množství historicky hodnotných dekorativních vrstev by takový požadavek v sobě zahrnoval konzervační zachování a překrytí, neboť odkryvem vybrané vrstvy by byly ztraceny vrstvy mladší. Na druhou stranu jsou jednotlivé barevné vrstvy dochovány ve velmi špatném technickém stavu a v rámci běžného projektu obnovy je téměř nemožné je plně restaurovat. V případě požadavku byt' jen na částečné restaurování vybraných partií, bude takový zásah časově i finančně velmi nákladný. Navrhovaná koncepce se proto snaží spojit požadavky všech dotčených orgánů s respektem k požadavkům památkové péče.

3.1.1 Analytický rozklad barevných vrstev v 2 NP

Ve 2 NP je možné vzhledem k rekonstrukci sociálního bydlení provést na části stěny mezi okny na cca 4 m² a na dřevěné příčce na cca 1 m² **analytický stratigrafický rozklad a komplexní restaurování jednotlivých barevných vrstev z l. 1929–1932**. Přesné postupy plného restaurování a kompetence viz. kap. 3.2.

3.1.2 Varianta ponechání barevných vrstev v nálezovém stavu

Barevné vrstvy na omítkách a dřevěných příčkách by byly po odstranění svrchních 1–2 silně znečištěných a mikrobiologicky poškozených nátěrů a konzervaci ponechány v nálezovém stavu. Toto řešení by bylo vzhledem ke špatné čitelnosti fragmentárně dochovaného množství umělecko-historických nátěrů památkově nejrelevantnější. Ve 2 NP by z takto pojednaných prostor vystupovala analytická prezentace stratigrafie jednotlivých barevných vrstev na omítce z l. 1929–1932.

Stavební konstrukce navrhujeme biocidně ošetřit, omítky a barevné vrstvy revidovat a odstranit jejich neudržitelné části. Havarijně nesoudržné a uvolněné omítky a barevné vrstvy strukturálně a hloubkově konsolidovat, defekty vytmelit a nové tmely a omítky retušovat v lokálním tónu. Přesné postupy a kompetence jsou uvedeny v kap. 3.2. Návrh materiálů a technologií.

Dřevěné prvky navrhujeme revidovat, neudržitelné části materiálu a barevných vrstev odstranit, zachované části fungicidně ošetřit, dřevěný materiál včetně zachovalých barevných vrstev strukturálně konsolidovat, dřevěné prvky repasovat a provést případné retuše v lokálním tónu.

3.1.3 Varianta provedení konzervační mezivrstvy a malířské rekonstrukce

3.1.3.1 1 NP a chodba

Barevné vrstvy na omítce:

V 1 NP je možné provést malířskou rekonstrukci vybrané nejstarší dochované barevné vrstvy na omítce z. l. 1929–1932. Před započatím prací je potřeba provést rozšířený restaurátorský průzkum nejstarších dochovaných historicky hodnotných barevných vrstev a komparaci s nálezy v ostatních podlažích, především ve 3 NP. Po zajištění a konzervaci omítkových a barevných vrstev a aplikaci konzervační mezivrstvy můžeme zvažovat rekonstrukci:

1) Světle modré ultramarínové, případně s tmavě modrým válečkem (pokud jej bude možné identifikovat), zakončené pod stropem tmavě modrou linkou. Při styku se stropem bílá. V případě výběru varianty malířské rekonstrukce bychom se přikláněli ke zvolení této vrstvy.

2) Světle modré azurové. V partiích 1 NP souvisí s azurovou vrstvou jednak smaragdově zelený váleček a smaragdově zelená linka pod stropem, ale také červený váleček, jak jej můžeme vidět na chodbě.

Stavební konstrukce navrhujeme biocidně ošetřit, omítky a barevné vrstvy revidovat a odstranit jejich neudržitelné části. Pouze havarijně nesoudržné a uvolněné omítky a barevné vrstvy strukturálně a hloubkově konsolidovat, defekty vytmelit a plochy opatřit konzervační mezivrstvou. Na této vrstvě bude malířsky rekonstruována vybraná barevnost vápennou technologií. Přesné postupy a kompetence jsou uvedeny v kap. 3.2. Návrh materiálů a technologií.

Barevné vrstvy na dřevěné přičce:

Dřevěné přičky, průběžně přecházející mezi podlažními je možné pojednat jednotně v celém objektu v převládající barevnosti. Nabízí se rekonstrukce:

1) Světle modré azurové.

2) Světle modré ultramarínové.

3) Světle růžové ultramarínové.

Vybraná barevnost by měla korespondovat se zvolenou barevností pro rekonstrukci barevných vrstev na stěnách. **Pokud by byla na stěnách rekonstruována nejstarší dochovaná světle modrá ultramarínová, doporučujeme na dřevěných přičkách také rekonstruovat tuto vrstvu.**

Dřevěné prvky navrhujeme revidovat, neudržitelné části materiálu a barevných vrstev odstranit, zachované části fungicidně a insekticidně ošetřit, dřevěný materiál včetně zachovalých barevných vrstev strukturálně konsolidovat, dřevěné prvky repasovat a provést nátěrovou rekonstrukci vybraného odstínu vápennou technologií. Přesné postupy a kompetence viz. kap. 3.2.

3.1.3.2 2 NP

Plochy stěn mimo analytický rozklad by byly jako v 1 NP zajištěny a zakonzervovány a na konzervační mezivrstvu provedena:

1) Vápenná výmalba lomenou bílou.

2) Malířská rekonstrukce nejstarší vrstvy, zde světle modré ultramarínové celoplošné.

Dřevěné příčky 2 NP a příslušné části chodby by byly v tomto případě řešeny stejně jako v případě 1 NP, a to malířskou rekonstrukcí vybrané barevnosti.

3.1.3.3 3 NP

Vzhledem k plánovanému využití prostor jako provozní zázemí pro pracovníky obsluhující expozice, navrhujeme neobnovovat, ani nerekonstruovat žádnou z historických výmalb, omítkové a barevné vrstvy zajistit a zakonzervovat, aplikovat konzervační mezivrstvu a **provést lomenou bílou vápennou výmalbu**. Přesné postupy a kompetence viz. kap. 3.2.

Před započítím prací je potřeba provést rozšířený restaurátorský průzkum historicky hodnotných vrstev, především nejstarší dochované barevné vrstvy světle modré ultramarínové, ukončené tmavě modrým linkováním pod stropem, ale také dvou mladších vrstev modré ultramarínové a azurové. Nálezy budou použity jako vodítko pro případné rekonstrukce v 1 a 2 NP.

Dřevěné příčky navrhujeme pojednat jako v 1 a 2 NP.

3.2 Návrh materiálů a technologií

3.2.1 Sanace prostor

- Na prvním místě je nutné provést sanaci stavebních konstrukcí, aby prostory splňovaly hygienické požadavky. Následně je možné přistoupit k umělecko-historickým požadavkům památkové péče.
- V rámci sanačních opatření je zásadní provést úpravy zamezující vstupu nežádoucí vlhkosti do stavebních konstrukcí (drenážní nebo vzduchové metody odvedení vlhkosti od konstrukce, odstranění veškerých neprodyšných exteriérových i interiérových vrstev, obnovení původních větracích otvorů apod.). Vzhledem k intenzitě zasažení suterénních interiérových omítek v PP mikrobiologickým poškozením a vodorozpuštěnými solemi doporučujeme jejich kompletní odstranění až na zdivo včetně proškrábnutí spár.
- Metody snížení vlhkosti ve zdivu musí probíhat v souladu se stabilizací klimatu v objektu. Relativní vzdušná vlhkost a teplota musí být správným režimem a větráním v jednotlivých ročních obdobích nastaveny tak, aby nedocházelo k dosažení rosného bodu a ke kondenzaci.
- Jakékoliv opatření (odsolování, fungicidní ošetření) nebude účinné, pokud budou stavební konstrukce trpět permanentní dotací vlhkosti z podloží, interiérové prostory budou zasaženy zvýšenou relativní vlhkostí, bude zde docházet k rosnému bodu a kondenzaci ve stavebních konstrukcích.

- Nové omítky provedené na sanovaných místech musí splňovat požadavek na paropropustnost. V suterénu navrhujeme ke zvážení aplikovat omítky obětní. Obětní omítka je suchá vápenná omítka s otevřeným pórovým systémem, která bude sloužit jako krystalizační zóna a rezervoár pro ukládání solí, transportovaných během vysychání k místu odparu.
- Podlahu v suterénu navrhujeme (dle variantního řešení arch. studie) provést kladením pálených cihel do pískového lože, případně pouze v partiích nových sociálních zařízení do lože maltového.
- Bez sanace stavebních konstrukcí není možné zaručit jakékoliv následné umělecko-řemeslné a restaurátorské práce.

Práce provede:

- Klimatologický průzkum a návrh opatření pro stabilizaci klimatu provede certifikovaný specialista.
- Sanační práce provede stavební firma.
- Sanační práce přímo zasahující barevné vrstvy provede stavební firma pod dozorem restaurátora nástěnné malby.

3.2.2 Biocidní ošetření v partiích s barevnou vrstvou

- Stavební konstrukce, zasažené biologickým poškozením (patrné jsou černé struktury plísní, růžové struktury bakterií a zelené řasy) budou ošetřeny vhodným biocidním prostředkem (fungicidním a insekticidním). Biocidní ošetření bude předcházet dalším etapám, aby mohly být z hygienických důvodů provedeny.
- Na omítkové vrstvy doporučujeme bez-chlórový fungicid *Fungisan*. Na barevné vrstvy doporučujeme užití bezbarvého roztoku *Ajatin*. Před celoplošným použitím je nutné vyzkoušet, zda přípravek opticky nemění barevnost vrstev, či je nerozpouští.
- Dřevěné konstrukce, zasažené biologickým poškozením, budou ošetřeny vhodným přípravkem proti hmyzu, dřevokazným houbám a plísním. Technologický postup navrhne stavební firma.

Práce provede:

- Stavební firma pod dozorem restaurátora nástěnné malby. Provedení dle vzorového dílu, připraveného restaurátorem.

3.2.3 Revize omítkových vrstev a dřevěných příček

- Nehodnotné vrstvy (tmely, plomby) budou revidovány, a pokud to nebude v přímém rozporu s dobrým stavem, budou ponechány a zarovnány pod úroveň roviny okolního povrchu. Technicky a technologicky nevyhovující plomby a tmely bude nutné odstranit (především sádrové a cementové v přízemních oblastech a veškeré nesoudržné tmely a plomby).
- Neudržitelné a technicky a hygienicky nevyhovující části omítek z l. 1836 a 1929–1932 a dřevěných příček budou odstraněny.

- Omítky a dřevěné příčky s hodnotnými nálezy barevné vrstvy v místech, kde bude rozhodnuto o jejich ponechání nebo plném restaurování, budou konzervovány (viz. níže).
- Případné kovové prvky budou odkryty pro umožnění jejich konzervace. Nefunkční prvky bez památkové hodnoty, vedené ve zdivu (např. elektroinstalace), budou odstraněny.

Práce provede:

- Umělecko-řemeslný pracovník stavení firmy ve spolupráci a pod dozorem restaurátora nástěnné malby. Provedení dle vzorového dílu, připraveného restaurátorem.
- V partiích, kde bude rozhodnuto o plném restaurování, provede restaurátor nástěnné malby.

3.2.4 Revize nátěrových a barevných vrstev

- Veškeré nátěrové a barevné vrstvy budou revidovány a v partiích, kde bude rozhodnuto o jejich ponechání, nebo plném restaurování, budou konzervovány.
- Neudržitelné nátěrové vrstvy bude nutné odstranit. Jedná se o silně mikrobiologicky poškozená, krakelovaná, rozpraskaná a uvolněná souvrství, jejichž koheze i adheze je natolik oslabena, že není možné tyto vrstvy konzervovat a prezentovat. Jako neudržitelné se jeví především nejmladší 1–2 svrchní vrstvy barevného souvrství.

Práce provede:

- Umělecko-řemeslný pracovník stavení firmy ve spolupráci a pod dozorem restaurátora nástěnné malby. Provedení dle vzorového dílu, připraveného restaurátorem.
- V partiích, kde bude rozhodnuto o plném restaurování, provede restaurátor nástěnné malby.

3.2.5 Odkryv barevných vrstev

- V případě rozhodnutí o odkryvu na cílenou vrstvu budou užity mechanické metody (restaurátorské kladívko, skalpely a stavební špachtle), lokálně po před-vlhčení vodou s lihem.

Práce provede:

- Umělecko-řemeslný pracovník stavení firmy ve spolupráci a pod dozorem restaurátora nástěnné malby. Provedení dle vzorového dílu, připraveného restaurátorem.
- V partiích, kde bude rozhodnuto o plném restaurování, provede restaurátor nástěnné malby.

3.2.6 Strukturální konsolidace nesoudržných omítkových vrstev

- Odhalené degradované a nesoudržné omítkové vrstvy budou konsolidovány vybraným prostředkem pro strukturální konsolidaci historických a památkově chráněných omítkovin. Doporučujeme ethylesterem kyseliny křemičité *Funcosil KSE 100, 300*. Aplikace bude provedena podle potřeby napuštěním pomocí injekčních stříkaček či tlakovým postřikovačem.

Práce provede:

- Umělecko-řemeslný pracovník stavení firmy ve spolupráci a pod dozorem restaurátora nástěnné malby. Provedení dle vzorového dílu, připraveného restaurátorem.
- V partiích, kde bude rozhodnuto o plném restaurování, provede restaurátor nástěnné malby.

3.2.7 Strukturální konsolidace rozrušených dřevěných prvků

- Rozrušená struktura dřeva bude konsolidována vybraným prostředkem pro strukturální konsolidaci historických a památkově chráněných dřevěných prvků. Doporučujeme křemičitý nanosol v etanolu *Sebosil S*. Aplikace bude provedena podle potřeby napuštěním pomocí injekčních stříkaček či tlakovým postřikovačem.

Práce provede:

- Umělecko-řemeslný pracovník stavení firmy.

3.2.8 Hloubková konsolidace uvolněných omítkových vrstev

- Hloubkově konsolidovány budou uvolněné omítkové vrstvy s hodnotnými nálezy barevné vrstvy v místech, kde bude rozhodnuto o jejich ponechání, nebo plném restaurování. Zvolen bude prostředek pro hloubkovou konsolidaci historických a památkově chráněných omítkovin, doporučujeme tekutou injektážní hydraulickou maltovinou *Ledan TAI*. V případě rozsáhlejších dutin a uvolnění bude do maltoviny přidáno lehčené plnivo, např. perlit.

Práce provede:

- Restaurátor nástěnných maleb.

3.2.9 Strukturální konsolidace nátěrových a barevných vrstev

- Zpráškovatělá barevná vrstva bude konsolidována pomocí vybraného konsolidačního prostředku na nástěnné malby. Typ, koncentrace a aplikace konsolidačního prostředku je nutné vyzkoušet. Cílem bude zvolit konsolidant s dostatečným zpevňujícím účinkem při co nejnižších koncentracích, aby nebyly změněny vlastnosti nástěnné malby.
- Vyzkoušen bude ethylesterem kyseliny křemičité *Funcosil KSE 100*, křemičitý nanosol v etanolu *Sebosil S* a disperze akrylátových polymerů ve vodě, např. *Primal WS24* nebo *Lascaux Hydrogrund*. V partiích, které nebudou prezentovány, ale budou překryty, může být z řady akrylátových disperzí zvolen *Primal SF016*.

Práce provede:

- Zkoušky vybraného prostředku provede restaurátor nástěnných maleb.

- Konsolidaci barevných vrstev, určených k ponechání v nálezovém stavu nebo k překrytí, provede umělecko-řemeslný pracovník stavení firmy ve spolupráci a pod dozorem restaurátora nástěnné malby. Provedení dle vzorového dílu, připraveného restaurátorem.
- Konsolidaci barevných vrstev v partiích, kde bude rozhodnuto o plném restaurování, provede restaurátor nástěnné malby.

3.2.10 Hloubková konsolidace nátěrových a barevných vrstev

- V partiích, kde bude rozhodnuto o ponechání, nebo plném restaurování vybraných hodnotných barevných vrstev, budou uvolněná souvrství přichycena zpět k podkladu plněnou disperzí akrylátového polymeru *Acrykleber 498 HV* v kombinaci s tekutou injektážní hydraulickou maltovinou *Ledan TAI*.

Práce provede:

- Restaurátor nástěnných maleb.

3.2.11 Čištění nátěrových a barevných vrstev

- V partiích, kde bude rozhodnuto o ponechání, nebo plném restaurování, budou nástěnné malby mechanicky vyčištěny od povrchových nečistot ometením čistícími štětci, případně čištěny speciálními čistícími houbami na nástěnné malby (např. *Wishab soft*, *Wallmaster*). V případě mokrého čištění může být užit vodný roztok neionického tenzidu *ALVOL OMK*.

Práce provede:

- Umělecko-řemeslný pracovník stavení firmy ve spolupráci a pod dozorem restaurátora nástěnné malby. Provedení dle vzorového dílu, připraveného restaurátorem.
- V partiích, kde bude rozhodnuto o plném restaurování, provede restaurátor nástěnné malby.

3.2.12 Tmelení defektů a provedení nových omítek

- Defekty omítek a provedení nových omítek v místech, kde musely být původní omítky odstraněny, budou provedeny maltovinou na vápenné bázi (např. fa *Hasit*).
- Finální vrstvy budou dle imitace struktury okolního povrchu provedeny buďto jemnou vápennou maltovinou (např. fa *Hasit*) nebo akrylátovým tmelem (doporučujeme *HB-Lak Švédská pasta*).

Práce provede:

- Nové jádrové omítky a finální vrstvy provede umělecko-řemeslný pracovník stavební firmy ve spolupráci a pod dozorem restaurátora nástěnných maleb. Provedení dle vzorového dílu, připraveného restaurátorem.
- V partiích, které bude rozhodnuto plně restaurovat, provede jádrové vrstvy umělecko-řemeslný pracovník stavební firmy pod dozorem restaurátora. Finální vrstvy provede restaurátor.

3.2.13 Aplikace konzervační mezivrstvy

V případě rozhodnutí vybrané partie stěn s dekorativní výmalbou zakonzervovat a překrýt, doporučujeme jako konzervační vrstvu použít buď: 1) vápenný štuk, armovaný vlákny pro přemostění trhlin a prasklin podkladních omítek a nátěrů (např. *HASIT 667 FASER-LEICHT-Kalkputz*, nebo *Keim Turado*); nebo 2) plněný vápenný nátěr (vápenná kaše s plnivem mramorovou moučkou a kaolinem, sekundárně pojená disperzí akrylátových polymerů, např. *Primalem SF016*; variantou může být vápenný prodyšný nátěr *Hasit PE 829 Kalsit*). Nátěr bude nanesen štětcovou metodou.

Konzervační mezivrstva bude provedena na revidovaný, strukturálně a hloubkově zpevněný a vyčištěný podklad s již provedenými jádrovými omítkami v defektech a na místech, kde musely být historické omítky odstraněny.

Práce provede:

- Umělecko-řemeslný pracovník stavení firmy ve spolupráci a pod dozorem restaurátora nástěnné malby. Provedení dle vzorového dílu, připraveného restaurátorem.

3.2.14 Výmalba prostor a malířská rekonstrukce

- V partiích, kde bude rozhodnuto o nové výmalbě na konzervační vrstvu (štuk, plněný vápenný nátěr) bude použita vápenná barva v kombinaci s disperzemi akrylátových polymerů (vápenná kaše s plnivem mramorovou moučkou a kaolinem, sekundárně pojená disperzí akrylátových polymerů, např. *Primalem SF016*; variantou může být vápenný prodyšný nátěr *Hasit PE 829 Kalsit*). K tónování pro malířskou rekonstrukci budou použity minerální pigmenty (např. fa *Bayferrox*). Nátěr bude nanesen štětcovou metodou.
- Pokud bude shoda na celoplošné rekonstrukci válečkových dekorů, bude dle nálezového stavu vybrané vrstvy k rekonstrukci zadána zakázková výroba požadovaných dekorativních válečků.

Práce provede:

- Umělecko-řemeslný pracovník stavební firmy ve spolupráci a pod dozorem restaurátora nástěnných maleb. Provedení dle vzorového dílu, připraveného restaurátorem.

3.2.15 Retuše

- Retuše v partiích určených k ponechání a prezentaci, či plnému restaurování, budou provedeny minerálními pigmenty (fa *Kremer Pigmente* nebo fa *Bayferrox*). Jako pojivo doporučujeme dle imitace charakteru původních barevných vrstev disperze akrylátových polymerů (*Lascaux Hydrogrund*, *Primal WS24* apod.) v kombinaci s vápennou barvou (viz. kap. Výmalba prostor a malířská rekonstrukce). Retuše budou provedeny lokální.

Práce provede:

- Restaurátor nástěnných maleb.

3.2.16 Dokumentace pracovních postupů a vypracování restaurátorské dokumentace

- Restaurátorské práce budou ve všech etapách fotograficky a textově dokumentovány. Po ukončení prací bude doporučen režim pro uchování památky a bude vyhotovena restaurátorská dokumentace.

Práce provede:

- Restaurátor nástěnných maleb.

3.2.17 Podmínky

- Restaurátorské práce, restaurátorské dozory, vzorkování jednotlivých etap práce a vyhotovení restaurátorské dokumentace bude provádět restaurátor, který je držitelem povolení Ministerstva kultury ČR k restaurování umělecko-řemeslných malířských děl nástěnné malby, nebo uměleckých děl nástěnné malby.

4 OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

4.1 1 NP

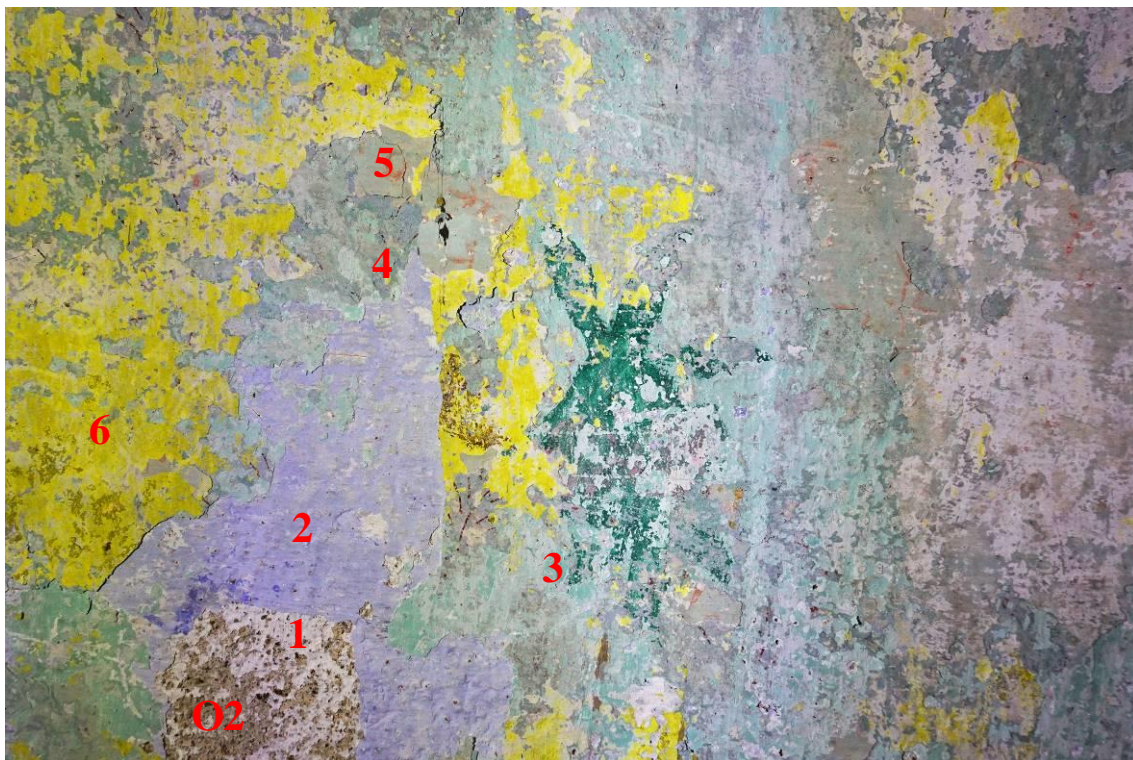
Obr. 1. Pohled do 1 NP a lokace provedených sond v místnostech a příslušné části chodby.

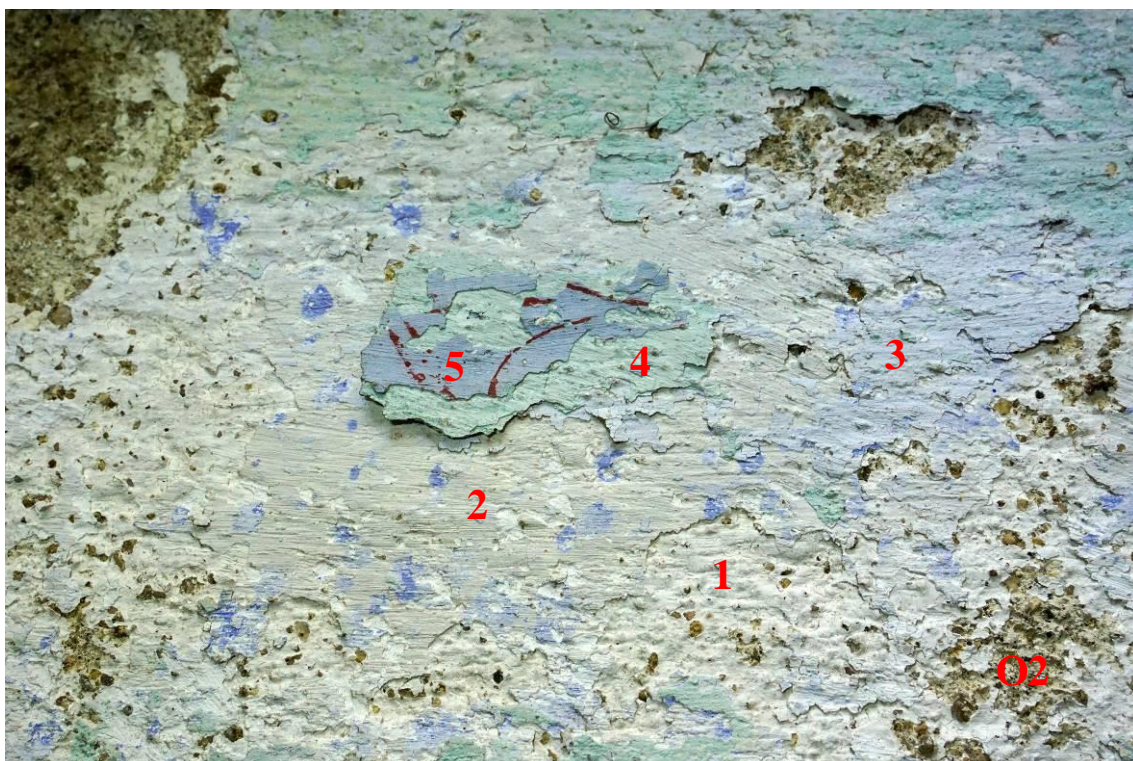
Obr. 2. Sonda č. 1NP/SO1. O1: Vápenná omítka z 1836. A, B, C: Lomené, většinou dvouvrstvé, bílé vápenné nátěry. O2: Vápenná omítka z 1929–1932. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Modrá azurová. 3: Modrá s tmavě červeným válečkem. 4: Světle modrá azurová s červeným válečkem. 5: Světle okrová. 6: Okrovo-růžová s červeným válečkem. 7: Žluto-zelená, silně znečištěna a mikrobiologicky poškozena.

Obr. 3. Sonda č. 1NP/SO2. O2: Vápenná omítka z 1929–1932. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle modrá ultramarínová, bez linkování pod stropem. 3: Modrá azurová, zakončená pod stropem se smaragdově zeleným linkováním. Při styku se stropem bílá. 4: Modrá s tmavě červeným válečkem a linkováním pod stropem. 5: Modrá ultramarínová. 6: Světle zelená veroneská. 7: Světle okrová s tmavě okrovým válečkem a linkováním pod stropem. 8: žluto-zelená s růžovým linkováním, silně znečištěna a mikrobiologicky poškozena.

Obr. 4. Sonda č. 1NP/SO3. O2: Vápenná omítka z 1929–1932. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle modrá ultramarínová s tmavě modrým válečkem. 4: Modrá azurová se smaragdově zeleným válečkem. 5: Modrá s červeným válečkem. 6: Žluto-zelené současné nátěry. Vrstvy nebylo možné vzhledem k nesoudržnosti stratigraficky rozkrýt.

Obr. 5. Sonda č. 1NP/SO4. O2: Vápenná omítka z 1929–1932. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle modrá ultramarínová s tmavě modrým válečkem. 3: Modrá ultramarínová. 4: Modrá azurová se smaragdově zeleným válečkem. 5: Modrá s tmavě červeným válečkem. Vrstvy nebylo možné vzhledem k nesoudržnosti stratigraficky rozkrýt.

Obr. 6. Sonda č. 1NP/SD1. D: dřevěná příčka z 1929–1932. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle modrá azurová s červeným válečkem. 3: Světle okrová s tmavě okrovým válečkem. 4: Žluto-zelená, silně znečištěna a mikrobiologicky poškozena. Vrstvy nebylo možné vzhledem k nesoudržnosti stratigraficky rozkrýt.

4.2 Chodba

Obr. 7. Sonda č. 2NP/CH/SO2. O1: Vápenná omítka z 1836. A, B: Lomené, většinou dvouvrstvé, bílé vápenné nátěry. O2: Vápenná omítka z 1929–1932. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle zelená veroneská. 3: Světle modrá azurová s tmavě červeným válečkem. 4: Světle modrá ultramarínová. 5: Zelená hlinková, silně znečištěna.

Obr. 8. Sonda č. 2NP/CH/SO3. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle modrá azurová s tmavě červeným válečkem. 3: Světle modrá ultramarínová. 4: Zelená hlinková, silně znečištěna.

Obr. 9. Sonda č. 1NP/CH/SO1. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle modrá azurová s tmavě červeným válečkem. 3: Modrá ultramarínová. 4: Zelená. 5: Vápenný nátěr, silně znečištěn.

4.3 2 NP

Obr. 10. Pohled do 2 NP a lokace provedených sond v místnosti a příslušné části chodby.

Obr. 11. Sonda č. 2NP/SO1. Z: Smíšené zdivo. O2: Vápenná omítka z 1929–1932. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle modrá ultramarínová. 3: Světle růžová ultramarínová se zeleným válečkem. 4: Světle zelená. 5: Modrá ultramarínová. 6: Světle okrová s tmavě okrovým válečkem. 7: Vápenný nátěr bílý.

Obr. 12. Sonda č. 2NP/SO2. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle modrá ultramarínová. 3: Světle růžová ultramarínová se zeleným válečkem a zelenou linkou pod stropem. 4: Světle zelená veroneská s tmavě zeleným válečkem a třemi linkami pod stropem – horní žlutou, prostřední tmavě zelenou a dolní tmavě červenou. 5: Světle zelená. 6: Lomená bílá se žlutým válečkem a žlutou linkou pod stropem. 6: Vápenný nátěr bílý s okrovou linkou pod stropem. Nátěr je silně znečištěn a mikrobiologicky napaden. Vrstvy nebylo možné vzhledem k nesoudržnosti stratigraficky rozkrýt.

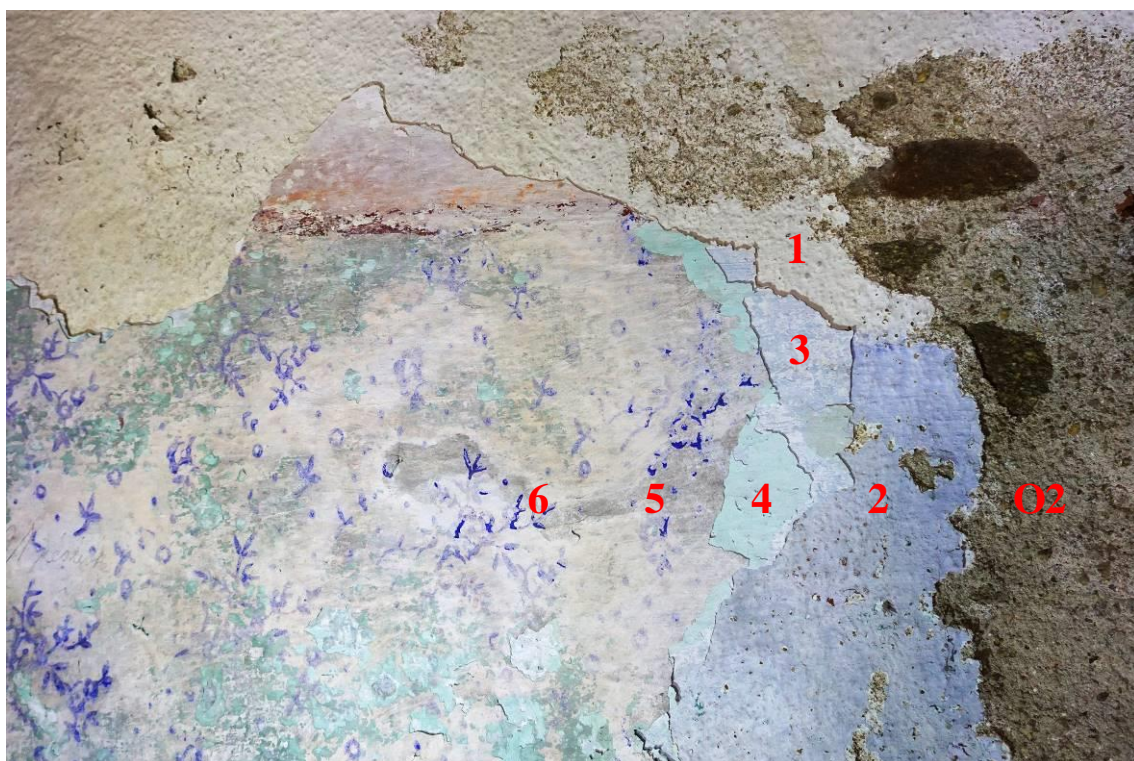

Obr. 13. Sonda č. 2NP/SD1. D: Dřevěná příčka z 1929–1932. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle modrá ultramarínová. 3: Světle růžová ultramarínová. 4: Světle zelená. 5: Světle zelená, pravděpodobně s tmavě zeleným válečkem (fragment smaragdově zelené). 6: Lomená bílá se žlutým válečkem. 6: Vápenný nátěr bílý.

4.4 3 NP

Obr. 14. Pohled do 3 NP a lokace provedených sond v místnosti.

Obr. 15. Sonda č. 3NP/SO1. O2: Vápenná omítka z 1929–1932. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Světle modrá ultramarínová s tmavě modrým linkováním pod stropem. Při styku se stropem bílá. 3: Světle modrá ultramarínová. 4: Modrá azurová. 5: Bílá s tmavě modrým dekorem a linkováním pod stropem – horní růžovou linkou a dolní tmavě červenou. Při styku se stropem bílá. Vrstvy nebylo možné vzhledem k nesoudržnosti stratigraficky rozkrýt.

Obr. 16. Sonda č. 3NP/SD1. D: Dřevěná příčka. 1: Vápenný nátěr bílý. 2: Modrá ultramarínová. 3: Světle modrá ultramarínová. 4: Modrá azurová. 5: Vápenná bílá, silně znečištěna a mikrobiologicky poškozena.